

Obavy a strachy studentů oboru Všeobecné lékařství spojené s nástupem do prvního zaměstnání

V září 2006 proběhlo dotazníkové šetření na populaci 240 studentů 4. a 5. ročníku magisterského studijního programu Všeobecné lékařství LF UP. Šetření je součástí OP RLZ projektu „Systém psychosociální prevence pro studenty všeobecného lékařství“, jehož řešitelem a odborným garantem je Ústav sociálního lékařství a zdravotní politiky LF UP; projektový management a koordinaci zabezpečuje Profesní poradenské centrum FF UP.

Hlavním výstupem projektu je **zavedení pěti volitelných kreditovaných vzdělávacích/tréninkových modulů rozvíjejících psychosociální kompetence** do kurikula magisterského studijního programu Všeobecné lékařství LF UP v letním semestru 2008.

Cílem šetření byla především analýza obav a strachů studentů ze stresových situací, spojených s nástupem do prvního zaměstnání. Základem šetření byla hypotéza o zásadní nedovybavenosti studentů psychosociálními kompetencemi, které pomáhají zvládat stresové situace, spojené s výkonem lékařské profese.

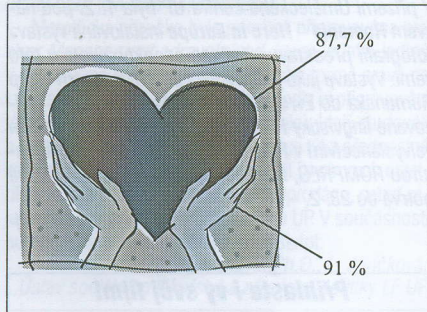
Obavy a strachy spojené s výkonem lékařského povolání

Výzkum se zaměřil na identifikaci obav a strachů ve dvou rovinách – ve vztahu k práci a ve vztahu k rodině, přátelům a sobě samému. Studenti mají v souvislosti s výkonem lékařské profese v první rovině největší obavy z odborného selhání a nedostatečných znalostí. Těžce se budou vyrovnávat s nízkým finančním ohodnocením a případnou kritikou své osoby ze strany lékařských autorit. Ve druhé rovině se pak obávají, že těžce zvládnou vyčlenit si dostatek času zejména pro širší rodinu a pro své přátele. Pozitivně vyznívá fakt, že tyto skutečnosti snad budou dostatečně reflektovat vzhledem k tomu, že pro ně vždy bude důležité věnovat se sobě samým, zamýšlet se nad svými potřebami, hodnotami, co je pro ně prioritní, důležité a kde dělají chyby.

Stereotypní představy o povolání lékaře/lékařky

Na základě vyhodnocení sémantického diferenciálu měřícího vlastnosti, kterými by měl lékař/ka disponovat, aby mohl/a reprezentovat svůj sociální status, můžeme konstatovat, že studenti mají vcelku shodné a vyhraněné představy o sociální skupině lékařů. Dle jejich názoru jsou lékaři především **důvěryhodní, empatičtí, aktivní, důležití, vstřícní, rozhodní, zodpovědní, spolehliví, moudří a odborně zdatní**. Nedosažení těchto vlastností znamená společenský nátlak a stres z nenaplnění představ společnosti o osobnosti lékaře.

Studentům medicíny se s výkonem lékařské profese poji především schopnost přistupovat k pacientům zručně, s dovedností pomoci, zachránit. Na druhém místě pro ně znamená výkon lékařské profese schopnost pracovat citlivě, přistupovat k práci srdcem. Procentuální zastoupení vlastností lékaře/lékařky reprezentujících **zručnost** (spolehlivost, citlivost, zodpovědnost, rozhodnost) a **citlivý přístup k pacientům** (naslouchání, vstřícnost, trpělivost a empatičnost) dle představ respondentů naznačuje ilustrativní obrázek:

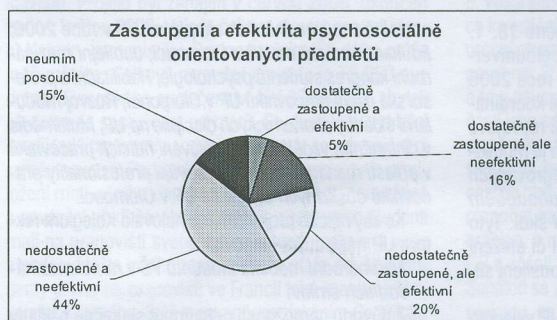

Vlastnosti lékaře reprezentující znalosti (moudrost, profesionalita a odbornost) byly zastoupeny nejméně, konkrétně v 68,6 % případů.

Vysoké nároky kladené na osobnost lékaře/lékařky ze strany společnosti, která ho vidí nejen jako odborníka, ale daleko více jako člověka zručného a srdečného, jsou nepřiměřené vzhledem ke studijním osnovám medicíny, kde je, dle identifikace silných a slabých stránek oboru ze strany studentů, v kurikulu zastoupena z 90 % odborností, z 37 % praxe (zdroj zručnosti) a z 37 % také psychosociální dovednosti (zdroj srdečnosti). Nedostatečná příprava studentů po praktické a psychosociální stránce, poměřená s nadsazenými společenskými očekáváními vlastností lékařů, je zdrojem stresu, kterému je potřeba předejít důrazem na rozvoj praktických a psychosociálních kompetencí již v průběhu studia.

Zastoupení a efektivita psychosociálně orientovaných předmětů

Jak již bylo zmíněno, studium medicíny představuje především získávání odborných znalostí (90 %). Rozvoj psychosociálních kompetencí prostřednictvím předmětů ve stávajícím kurikulu oboru magisterského studijního programu Všeobecné lékařství je dle názorů 44 % studentů nedostatečný a také neefektivní, jak ukazuje graf:

Jak může lékařská fakulta přispět k rozvoji psychosociálních kompetencí studenta medicíny

Lékařská fakulta má, dle názoru respondentů, potenciál, aby v průběhu studia předala studentům psychosociální dovednosti nezbytné pro výkon lékařského povolání. Toto je možné docílit nabídkou vzdělávacích/tréninkových modulů s inovativní metodologií, která by měla reflektovat jinou než přednáškovou formu. Metody kurzů rozvíjejících psychosociální kompetence, preferované studenty, korespondují s metodami vzdělávacích/tréninkových modulů, vyvíjených v rámci projektu – případové studie, příběhy, modelové situace, individuální a týmové prezentace, herní role, simulace, psychohry, kresebné projevy; týmová práce, zážitkové/prožitkové metody, balintovské skupiny, relaxace, apod.

Pro rozvoj psychosociálních kompetencí již v průběhu studia na LF UP je pro studenty dů-

ležité zajistit častější kontakt s pacienty a mít více praxe v nemocnici.

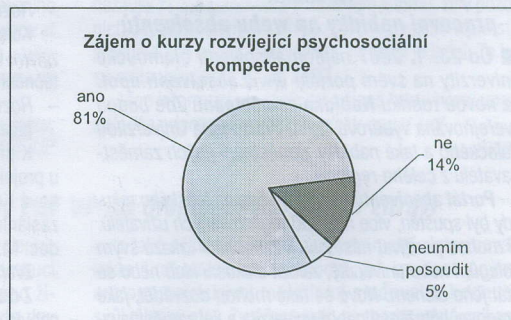
Studenti by si přáli naučit se zvládat stres, komunikovat s pacienty, jejich rodinami, ale také s kolegy, naučit se týmové spolupráci, jednání s kolegy a dalším personálem. Mají zájem o kompetenci řešit krizové situace, neztrácet empatii, umět jednat asertivně a sdělovat špatné zprávy.

Lektoři a lékaři by měli být studentům vzorem, jak jednat a komunikovat s pacienty, jejich rodinami a kolegy na pracovišti. Ze strany lékařů a lektorů by studenti spíše než nadřazené chtěli pociťovat partnerské jednání. Přejí si nastavit dobré vztahy lékařů a lektorů směrem ke studentům.

Lékařská fakulta má potenciál rozvíjet u studentů schopnost celostně pomoci pacientům, naučit studenty jinak přistupovat k sobě samému, naučit pokaře vůči situaci pacientů, soucítit, vnímat a poslouchat, naučit je být psychicky odolnější, vyrovnat se s nemocí a vlastním neúspěchem.

Lékařská fakulta by dle odpovědí respondentů také mohla napomoci k rozvoji větší odpovědnosti a profesionality.

O kurzy rozvíjející psychosociální kompetence je mezi studenty velký zájem, jak ukazuje graf:

Závěry

Medicína vzdělává především v odborných dovednostech, psychosociální kompetence rozvíjí nedostatečně a neefektivně. Přitom, dle veřejného mínění, se od osobnosti lékaře psychosociální kompetence očekávají dokonce více než odborné znalosti, které jsou stereotypně vnímány jako standardní výbava lékaře.

Na základě sebehodnocení můžeme identifikovat značnou podúroveň psychosociálních kompetencí studentů oproti úrovni, která bude dle jejich názoru vyžadována při výkonu lékařského povolání.

Svou nedovybavenost psychosociálními kompetencemi, se kterými je výkon lékařské profese neodmyslitelně spjat, si studenti uvědomují a mají velký zájem o rozvoj psychosociálních kompetencí prostřednictvím kurzů již v průběhu studia tak, aby se cítili více sebejistí a připraveni vzhledem k výkonu budoucího povolání. Ideálně by však měl rozvoj psychosociálních kompetencí protkávat celé studium, nebýt jen součástí několika seminářů či přednášek.

Závěry z dotazníkového šetření a také následné focus groups byly prezentovány na vikendovém setkání studentů/absolventů a vedení LF UP v Sanatoriu Edel, Zlaté Hory, kterého se řešitelé projektu účastnili 5.–7. ledna 2007. Účastníkům byly vedle výsledků výzkumných šetření představeny projekt a jeho zaměření a případová studie „Význam využití psychosociálních technik v lékařské praxi“. Přítomní lektori vyvíjených modulů přiblížili obsah a metody svých modulů. Celkově se vstup setkal s pozitivní zpětnou vazbou ze strany studentů/absolventů a podporou ze strany vedení LF UP. Vzhledem k tomu, že hlavní cílovou skupinou projektu jsou studenti, přítomní mladí lékaři nemají možnost vyvíjené moduly absolvovat. Vyjádřili však, že z vlastní zkušenosti cítí potřebu řešit problematiku nedostatečných psychosociálních kompetencí již v průběhu studia na lékařské fakultě.

Plná verze závěrečné zprávy a ppt prezentace výzkumného šetření ke stažení na www.medicinaza-sebeprevenci.upol.cz.

Mgr. A. Husárová, TARA Professionals, o. p. s., koordinátorka výzkumných šetření,
Mgr. M. Raková, Profesní poradenské centrum FF UP, manažerka projektu

Obavy a strachy studentů oboru Všeobecné lékařství spojené s nástupem do prvního zaměstnání

V září 2006 proběhlo dotazníkové šetření na populaci 240 studentů 4. a 5. ročníku magisterského studijního programu Všeobecné lékařství LF UP. Šetření je součástí OP RLZ projektu „Systém psychosociální prevence pro studenty všeobecného lékařství“, jehož řešitelem a odborným garantem je Ústav sociálního lékařství a zdravotní politiky LF UP; projektový management a koordinaci zabezpečuje Profesní poradenské centrum FF UP.

Hlavním výstupem projektu je **zavedení pěti volitelných kreditovaných vzdělávacích/tréninkových modulů rozvíjejících psychosociální kompetence** do kurikula magisterského studijního programu Všeobecné lékařství LF UP v letním semestru 2008.

Cílem šetření byla především analýza obav a strachů studentů ze stresových situací, spojených s nástupem do prvního zaměstnání. Základem šetření byla hypotéza o zásadní nedovynutosti studentů psychosociálními kompetencemi, které pomáhají zvládat stresové situace, spojené s výkonem lékařské profese.

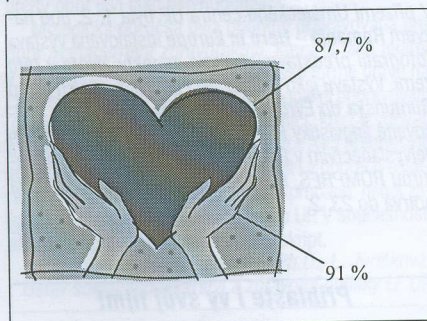
Obavy a strachy spojené s výkonem lékařského povolání

Výzkum se zaměřil na identifikaci obav a strachů ve dvou rovinách – ve vztahu k práci a ve vztahu k rodině, přátelům a sobě samému. Studenti mají v souvislosti s výkonem lékařské profese v první rovině největší obavy z odborného selhání a nedostatečujících znalostí. Těžce se budou vyrovnávat s nízkým finančním ohodnocením a případnou kritikou své osoby ze strany lékařských autorit. Ve druhé rovině se pak obávají, že těžce zvládnou vyčlenit si dostatek času zejména pro širší rodinu a pro své přátele. Pozitivně vyniká fakt, že tyto skutečnosti snad budou dostatečně reflektovat vzhledem k tomu, že pro ně vždy bude důležité věnovat se sobě samým, zamýšlet se nad svými potřebami, hodnotami, co je pro ně prioritní, důležité a kde dělají chyby.

Stereotypní představy o povolání lékaře/lékařky

Na základě vyhodnocení sémantického diferenciálu měřícího vlastnosti, kterými by měl lékař/ka disponovat, aby mohl/a reprezentovat svůj sociální status, můžeme konstatovat, že studenti mají vcelku shodné a vyhraněné představy o sociální skupině lékařů. Dle jejich názoru jsou lékaři především **důvěryhodní, empatictí, aktivní, důležití, vstřícní, rozhodní, zodpovědní, spolehliví, moudří a odborně zdatní**. Nedosažení těchto vlastností znamená společenský nátlak a stres z nena- plnění představ společnosti o osobnosti lékaře.

Studentům medicíny se s výkonem lékařské profese pojí především schopnost přistupovat k pacientům zručně, s dovedností pomoci, zachránit. Na druhém místě pro ně znamená výkon lékařské profese schopnost pracovat citlivě, přistupovat k práci srdcem. Procentuální zastoupení vlastností lékaře/lékařky reprezentujících **zručnost** (spolehlivost, citlivost, zodpovědnost, rozhodnost) a **citlivý přístup k pacientům** (naslouchání, vstřícnost, trpělivost a empaticnost) dle představ respondentů naznačuje ilustrativní obrázek:

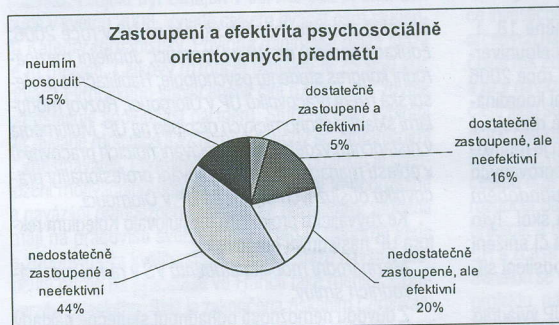

Vlastnosti lékaře reprezentující znalosti (moudrost, profesionalita a odbornost) byly zastoupeny nejméně, konkrétně v 68,6 % případů.

Vysoké nároky kladené na osobnost lékaře/lékařky ze strany společnosti, která ho vidí nejen jako odborníka, ale daleko více jako člověka zručného a srdečného, jsou nepřiměřené vzhledem ke studijním osnovám medicíny, kde je, dle identifikace silných a slabých stránek oboru ze strany studentů, v kurikulu zastoupena z 90 % odbornost, z 37 % praxe (zdroj zručnosti) a z 37 % také psychosociální dovednosti (zdroj srdečnosti). Nedostatečná příprava studentů po praktické a psychosociální stránce, poměřená s nadsazenými společenskými očekáváními vlastností lékařů, je zdrojem stresu, kterému je potřeba předejít důrazem na rozvoj praktických a psychosociálních kompetencí již v průběhu studia.

Zastoupení a efektivita psychosociálně orientovaných předmětů

Jak již bylo zmíněno, studium medicíny představuje především získávání odborných znalostí (90 %). Rozvoj psychosociálních kompetencí prostřednictvím předmětů ve stávajícím kurikulu oboru magisterského studijního programu Všeobecné lékařství je dle názorů 44 % studentů nedostatečný a také neefektivní, jak ukazuje graf:

Jak může lékařská fakulta přispět k rozvoji psychosociálních kompetencí studenta medicíny

Lékařská fakulta má, dle názoru respondentů, potenciál, aby v průběhu studia předala studentům psychosociální dovednosti nezbytné pro výkon lékařského povolání. Toto je možné docílit nabídkou vzdělávacích/tréninkových modulů s inovativní metodologií, která by měla reflektovat jinou než přednáškovou formu. Metody kurzů rozvíjejících psychosociální kompetence, preferované studenty, korespondují s metodami vzdělávacích/tréninkových modulů, vyvíjených v rámci projektu – případové studie, příběhy, modelové situace, individuální a týmové prezentace, hraní rolí, simulace, psychohry, kresběné projevy, týmová práce, zážitkové/prožitkové metody, balintovské skupiny, relaxace, apod.

Pro rozvoj psychosociálních kompetencí již v průběhu studia na LF UP je pro studenty dů-

ležitě zajistit častější kontakt s pacienty a mít více praxe v nemocnici.

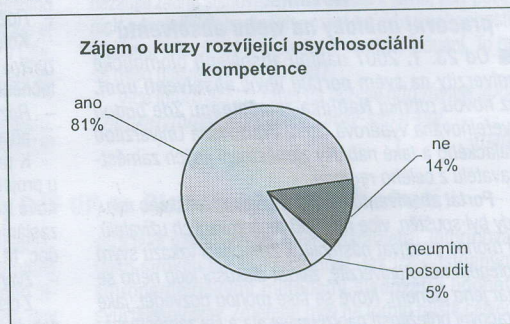
Studenti by si přáli naučit se zvládat stres, komunikovat s pacienty, jejich rodinami, ale také s kolegy, naučit se týmové spolupráci, jednání s kolegy a dalším personálem. Mají zájem o kompetenci řešit krizové situace, neztrácet empatii, umět jednat asertivně a sdělovat špatné zprávy.

Lektoři a lékaři by měli být studentům vzorem, jak jednat a komunikovat s pacienty, jejich rodinami a kolegy na pracovišti. Ze strany lékařů a lektorů by studenti spíše než nadřazené chtěli pociťovat partnerské jednání. Přejí si nastavit dobré vztahy lékařů a lektorů směrem ke studentům.

Lékařská fakulta má potenciál rozvíjet u studentů schopnost celostně pomoci pacientům, naučit studenty jinak přistupovat k sobě samému, naučit pokoře vůči situaci pacientů, soucítit, vnímat a poslouchat, naučit je být psychicky odolnější, vyrovnat se s nemocí a vlastním neúspěchem.

Lékařská fakulta by dle odpovědí respondentů také mohla napomoci k rozvoji větší odpovědnosti a profesionality.

O kurzy rozvíjející psychosociální kompetence je mezi studenty velký zájem, jak ukazuje graf:

Závěry

Medicína vzdělává především v odborných dovednostech, psychosociální kompetence rozvíjí nedostatečně a neefektivně. Přitom, dle veřejného mínění, se od osobnosti lékaře psychosociální kompetence očekávají dokonce více než odborné znalosti, které jsou stereotypně vnímány jako standardní výbava lékaře.

Na základě sebehodnocení můžeme identifikovat značnou podúroveň psychosociálních kompetencí studentů oproti úrovni, která bude dle jejich názoru vyžadována při výkonu lékařského povolání.

Svou nedovynutostí psychosociálními kompetencemi, se kterými je výkon lékařské profese neodmyslitelně spjat, si studenti uvědomují a mají velký zájem o rozvoj psychosociálních kompetencí prostřednictvím kurzů již v průběhu studia tak, aby se citlivě více sebezjistili a připravili vzhledem k výkonu budoucího povolání. Ideálně by však měl rozvoj psychosociálních kompetencí protkávat celé studium, nebyť jen součástí několika seminářů či přednášek.

Závěry z dotazníkového šetření a také následné focus groups byly prezentovány na víkendovém setkání studentů/absolventů a vedení LF UP v Sanatoriu Edel, Zlaté Hory, kterého se řešitel projektu účastnil 5.–7. ledna 2007. Účastníkem byly vedle výsledků výzkumných šetření představeny projekt a jeho zaměření a případová studie „Význam využití psychosociálních technik v lékařské praxi“. Přítomní lektori vyvíjených modulů přiblížili obsah a metody svých modulů. Celkově se vstup setkal s pozitivní zpětnou vazbou ze strany studentů/absolventů a podporou ze strany vedení LF UP. Vzhledem k tomu, že hlavní cílovou skupinou projektu jsou studenti, přítomní mladí lékaři nemají možnost vyvíjené moduly absolvovat. Vyjádřili však, že z vlastní zkušenosti cítí potřebu řešit problematiku nedostatečných psychosociálních kompetencí již v průběhu studia na lékařské fakultě.

Plná verze závěrečné zprávy a ppt prezentace výzkumného šetření ke stažení na www.medicinaza-sebeprevenci.upol.cz.

Mgr. A. Husárová, TARA Professionals, o. p. s., koordinátorka výzkumných šetření,
Mgr. M. Raková, Profesní poradenské centrum FF UP, manažerka projektu